

FOTO: BUITENRUIMTE VOOR CONTACT

FOTO: KARIN VERRECK

Natuur is tof. Natuur is altijd spannend, anders, nieuw. De natuur daagt kinderen uit tot zelfstandigheid, tot ontdekken en tot communicatie. Kortom, natuur = plezier! Dat is de boodschap die Veldwerk Nederland uitdraagt en die steeds meer gehoor vindt. Maar, hoe krijg je meer natuur in de kinderopvang? Cailin Partners ontwikkelde voor Veldwerk een stappenplan voor het management.

Karin Verreck en Bowine Wijffels

Natuur = plezier!

NATUURKWALITEIT IN DE KINDEROPVANG

Een natuurlijke ontdektuin bij een kinderdagverblijf, een buitenschoolse opvang in het bos, steeds meer kindercentra in Nederland zien de waarde van groen in de kinderopvang. Natuur daagt kinderen uit, maar geeft ook ontspanning en rust. Uit onderzoek blijkt dat met name hele jonge kinderen die veel in de natuur zijn, zich beter kunnen concentreren, minder stress hebben en

‘Met de regels die de GGD aan een natuurtuin stelt, valt het mee.’

minder vaak ziek zijn. Natuurbeleving draagt ook bij aan specifieke ontwikkelingsgebieden zoals de ontwikkeling van de motoriek en cognitie, het gebruiken van de zintuigen en een goede sociale en emotionele ontwikkeling (samenwerken, doorzettingsvermogen, zelfvertrouwen). Ook doet de natuur een beroep op de morele ontwikkeling: respect voor de omgeving, planten en dieren.

Voor natuurbeleving is een buitenruimte essentieel. De ideale buitenruimte is een natuurlijke doe- en ontdektuin waar gespeeld en beleefd mag worden. Er is een herkenbare ruimte voor baby's (0 - 1½ jaar) en er is een overdekte ruimte waar kinderen in alle seizoenen kunnen spelen en eten, kunnen leven. Veel kindercentra noemen de veiligheids- en inspectie-eisen van een natuurlijke tuin als obstakels. Echter, met de regels die de GGD aan een natuurtuin stelt, valt het mee. Sterker nog, er zijn geen specifieke regels voor kindercentra over het spelen in of met natuur. Er is alleen een verplichting ten aanzien van het aantal vierkante meters per kind. Wel is het belangrijk dat de organisatie een uitgebreide inventarisatie maakt van de risico's: aangeeft hoe bij calamiteiten wordt gehandeld en de gemaakte keuzes verantwoordt.

Voor speeltoestellen is een veiligheidscertificaat nodig. Natuurlijke elementen, zoals een lange

FOTO: MARC VEEKAMP

FOTO: KARIN VERRECK

tunnel van wilgentenen, kunnen als speeltoestel worden aangemerkt en onder het Warenwetbesluit Attractie- en Speeltoestellen (WAS) vallen. Echter, voor 'natuurlijke speelaanleidingen', zoals losse, op elkaar gestapelde boomstammen die niet in een constructie zijn verwerkt of stammen over water, gelden geen veiligheidseisen.

Prijskaartje

Veel kindercentra vragen zich af of het aanleggen van een natuurlijke buitenruimte duurder is dan een 'standaard'-tuin. Volgens de organisatie Buitenruimte voor Contact, die veel ervaring heeft met de aanleg van natuurlijke speelplekken, hoeft dit zeker niet zo te zijn. Het hangt onder andere af van de 'standaard'-tuin waar je het mee vergelijkt. Zo is een natuurlijke tuin goedkoper dan een tuin met speeltoestellen. Over het algemeen geldt dat de elementen in de tuin (zoals een vlonder, banken en een waterbron) de tuin duurder maken. Een natuurlijke tuin kan echter prima worden vormgegeven met relatief goedkope oplossingen als begroeide heuvels, vlinderstruiken en neergelegde takken/boomstronken. Essentieel is om al in het begin na te denken over het gebruik en beheer van de natuurlijke

tuin. Een natuurlijke tuin is vergankelijker dan een traditionele speeltuin en voldoende onderhoud is nodig om verwildering te voorkomen. Het beheer van de tuin kunt u benutten om met de kinderen activiteiten te ontplooiën, zoals tuintjes inzaaien, onkruid wieden en bezemen. Zo zet u het beheer van de tuin pedagogisch in en verlaagt u de kosten.

Vies, koud, onveilig

Bij natuurbeleving spelen de pedagogisch medewerkers een cruciale rol. Zij moeten de natuurbeleving vormgeven en uitdragen. Hoe motiveert u hen? En hoe gaat u om met weerstanden (vies, koud, onveilig)? Laat de pedagogisch medewerkers vooral het belang en de mogelijkheden van natuurbeleving zien en laat ze ervaren hoe leuk het is om actief met kinderen de natuur te beleven! Dat kan door goede voorbeelden te bezoeken of door met pedagogisch medewerkers de natuur in te gaan en natuuractiviteiten te doen die zij met de kinderen kunnen uitvoeren. U kunt uw pedagogisch medewerkers faciliteren door hen te ondersteunen in de communicatie met ouders, door te zorgen voor goede kleding (voor de kinderen maar ook voor

henzelf) en door te zorgen voor scholing. Scholing kan in de vorm van workshops, één- of meerdaagse trainingen maar ook in coachingstrajecten (zie W: kindvannature.nl voor mogelijkheden). Zo kunnen pedagogisch medewerkers 'on the job' worden gecoacht in het kindvolgend werken in de tuin. Met video-opnames wordt de interactie tussen kind, natuur en pedagogisch medewerker vastgelegd en besproken. Ook zijn er nog veel ouders die het vervelend vinden dat hun kinderen met vieze kleding thuiskomen of dat ze hun vingers prikken aan de braamstruiken. Betrek ouders daarom in een vroeg stadium bij de invoering van natuur in uw kindercentrum. Ouders zijn nodig voor draagvlak maar ook voor de randvoorwaarden, bijvoorbeeld zorgen voor geschikte (oude) kleding, regenkleding, laarzen en extra kleding. In het intakegesprek met nieuwe ouders hoort natuurbeleving een onderwerp te zijn. Instemming van ouders is nodig met de specifieke manier waarop een kindercentrum natuurbeleving in de praktijk vormgeeft: bijvoorbeeld over hoeveel tijd er buiten wordt doorgebracht en dat de kinderen regelmatig buiten eten. Om de betrokkenheid van ouders te vergroten is het goed om natuurbeleving periodiek centraal

Tip

Maak van het ontwerpen, de aanleg en het beheer een interactief proces met kinderen, pedagogisch medewerkers en ouders. Zo neemt u hun wensen, ideeën en voorwaarden mee en vergroot u het draagvlak. In verband met veiligheid en gezondheid, is het goed om ook de GGD in een vroeg stadium mee te laten denken. We raden u aan om samen met pedagogisch medewerkers inspirerende locaties te bezoeken en het ontwerpproces te laten begeleiden door gespecialiseerde ontwerpers (zie W: wildeweelde.org, de site van de vakvereniging van natuurvriendelijke ondernemers in het groen). Als de tuin is aangelegd is niets zo inspirerend als het organiseren van een workshop voor pedagogisch medewerkers rond het gebruik en onderhoud van de tuin.

FOTO: MARC VEEKAMP

te stellen. Juist bij de start van een traject op een kindercentrum is een ouderavond bijzonder raadzaam. Daar kunnen pedagogisch medewerkers hun kennis en ervaring delen met de ouders. Er kunnen vragen worden beantwoord en twijfels en zorgen worden weggenomen.

Steun

Voor inhoudelijke en financiële steun, is samenwerking met verschillende partijen wenselijk. Voor de aanleg en het onderhoud van de tuin, het trainen van de pedagogisch medewerkers en het aanschaffen van materialen is geld nodig. Het is lastig om hiervoor subsidie te krijgen. Alleen Jantje Beton biedt mogelijkheden voor de buitenruimte of voor activiteiten, maar dan moeten deze nadrukkelijk een buurtfunctie hebben. Het is daarom raadzaam om te onderzoeken of andere partijen diensten kunnen verlenen. Denk aan een Agrarisch OpleidingsCentrum (AOC) die stagiaires kan leveren voor de aanleg van de tuin, of lokale natuurverenigingen die activiteiten met de kinderen kunnen uitvoeren, zaden kunnen leveren of modderpoeltjes kunnen aanleggen. En wellicht zijn lokale ondernemers geïnteresseerd in sponsoring, in het kader van maatschappelijk verantwoord ondernemen en in ruil voor pr.

Visie en beleid

Al deze elementen (buitenruimte, pedagogisch medewerkers, betrokkenheid ouders en het organiseren van externe ondersteuning) krijgen hun beslag in een visie op hoe uw kindercentrum omgaat met natuurbeleving in de organisatie of welke ontwikkeling u voor ogen heeft. Wat doet de organisatie al, wat kan versterkt worden? Hoe gaat u om met uitdaging versus veiligheid en hoe kijkt u naar hygiëne? Een visie geeft richting aan de invulling van natuurbeleving, maar helpt ook in de communicatie met ouders en GGD/inspectie.

Geef de visie een plek in het beleid van uw organisatie. Niet alleen in het pedagogisch beleid maar in alle beleidsonderdelen van het kindercentrum. Denk bijvoorbeeld aan het personeelsbeleid: het trainen van pedagogisch medewer-

kers, natuur als criterium meenemen in de werving en selectie en in het inwerkprogramma. Maar ook aan het huisvestingsbeleid (voorwaarden creëren voor natuurbeleving, zoals veiligheid, goed onderhoud, plekken die beschutting bieden tegen regen of hete zon en tafels om buiten te eten en te knutselen) en het werkplan (bijvoorbeeld de aanschaf van overalls, regenkleding of skipakken voor de kinderen en materialen voor natuurbeleving, zoals loeppetjes). Zo krijgt natuurbeleving een gestructureerde en brede uitwerking in het centrum. Het is belangrijk de aandacht voor natuur in de organisatie levend te houden. Door uw medewerkers te blijven inspireren en voeden, stimuleert u het enthousiasme. Dit kan eenvoudig door een klapper of boekje te maken met natuuractiviteiten voor buiten en binnen (zie ook het boekje en dvd *In je element* van Veldwerk Nederland) en door het thema regelmatig op de agenda te zetten in het teamoverleg. Een structurele aanpak is natuurlijk wenselijk. Zo heeft kinderopvangorganisatie De Klimboom in Breukelen twee vakspecialisten 'Natuur' voor de bso. Deze specialisten hebben een natuuropleiding gedaan en vervolgens een verkorte opleiding tot

pedagogisch medewerker. Binnen het kindercentrum functioneren ze als pedagogisch medewerker. Ze mogen alleen – vanwege de verkorte opleiding – geen oudergesprekken voeren en welbevinden meten. De specialisten zijn steeds acht weken op een vestiging van De Klimboom en doen daar verschillende natuuractiviteiten met de kinderen, zoals nestkastjes maken en bomen snoeien. Voor de dagopvang wil De Klimboom een vakspecialist inhuren (boventalig) om een aantal keer activiteiten te doen en zo een pedagogisch medewerker te trainen. Deze pedagogisch medewerker krijgt natuur in haar/zijn pakket en inspireert vervolgens collega's.

Duurzame aanpak

Natuurbeleving is onmisbaar voor een evenwichtige ontwikkeling van kinderen, dus ook onmisbaar in de kinderopvang. Jonge kinderen de ruimte geven voor beleving van de natuur draagt bij aan het verhogen van de kwaliteit van de kinderopvang. Duurzame aandacht voor natuurbeleving vraagt aandacht voor de buitenruimte, ouders, pedagogisch medewerkers en externe steun. Deze vier onderdelen komen samen in het beleid. Dit kunt u ontwikkelen op basis van het klavertje 4, met blijvende aandacht voor natuur als steeltje.

Karin Verreck en Bowine Wijffels van Cailin Partners ontwikkelen samen met Stichting Veldwerk Nederland verschillende projecten rondom natuurbeleving voor (jonge) kinderen.

Kijk eens op [W: kindvannature.nl](http://W:kindvannature.nl), dé site over natuur in de kinderopvang met nieuwsitems, agenda, links naar ondersteuners, praktijkvoorbeelden en een uitgebreide database met artikelen, rapporten en reisverslagen.

